

Verslag van het *Winddag-debat 2009* (14 juni 2009)

In een volle ‘tent’ op de Rotterdamse Maasvlakte, leidde Chris Westra (we@sea/ECN) het debat, waaraan niemand minder dan VROM-minister Jacqueline Cramer deelnam. Andere debaters waren NWEA-voorzitter Jaap Warners, Maurits Groen (MGCM), Ton Beune (Raedthuys Groep), Dolf Elsevier van Griethuysen (Ballast Nedam), Matthijs Wolters (Smart Agent Company), Eric van Heijningen (gedeputeerde Zuid-Holland) en Jeroen Jansen (ASN Bank).

Het debat vond plaats op 14 juni, op de vooravond van de internationale *Global Windday*. Deze is in het leven geroepen door EWEA, de Europese Wind Energie Associatie. Diezelfde avond ging op de Rotterdamse Maasvlakte het theaterspektakel *Don Quichot in Holland* van Bert Barten in première.

Westra, die zich al sinds 1972 bezighoudt met windenergie, is nog nooit zo gelukkig geweest als de afgelopen twee jaar. ‘Wie naar de Maasvlakte rijdt, komt veel windmolens tegen. Fantastisch: eindelijk gaat het wat worden. We hebben eerst tegen de bierkaai gevochten. Iedereen zei dat het niets zou worden met windenergie. Nu hebben we met minister Cramer de wind in de rug. Windenergie is geen probleem, maar een onderdeel van de oplossing. Er zit nu leven in deze duurzame vorm van energiewinning. En daar ben ik blij mee.’

NWEA-voorzitter Warners: ‘Blijven hameren op de voordelen van windenergie’

‘Niemand is in de beeldvorming meer met wind verbonden dan Don Quichot, die op de zanderige vlakten de aanval inzet op windmolens die hij voor reuzen aanziet’, aldus Warners. ‘Ook wij staan hier, waar straks de première van ‘Don Quichot in Holland’ wordt opgevoerd, op een winderige en zanderige vlakte met uitzicht op ‘reuzen’ - en dan bedoel ik de vele windmolens die hier geplaatst zijn.’ Warners concludeert dat het goed gaat met de windenergie: twee jaar geleden werd nog gevierd dat er op land 1.500 megawatt staat opgesteld, nu is dat al meer dan 2.200 megawatt. Warners: ‘Met bijna 500 megawatt was de groei in 2008 groter dan ooit tevoren. Daaronder ook het tweede windpark op de Noordzee, het geweldige Prinses Amalia Windpark. Wereldwijd doet windenergie het goed. Forse groei van Azië tot Spanje en Duitsland. De vraag is groter dan het aanbod aan windturbines. Het gaat in Nederland ook goed met de bestuurlijke aandacht. Gelukkig, want juist de ondersteuning van nut, noodzaak en wenselijkheid door het Rijk is van wezenlijk belang om lokaal al die voorstanders te steunen die windenergie mogelijk willen maken. Het is zaak dat wij samen met de overheid de hobbels die er nog zijn wegnemen. Wij, als sector, stellen onze kennis en ervaring uit de praktijk graag beschikbaar. Kennis over het bouwen van windturbines op land én op zee. Van grote megawatt turbines, tot de ‘miniturbines’ voor op het dak. Zowel on- als off shore locaties zijn belangrijk.’

‘Net als Don Quichot willen ook wij een heroïsche bijdrage leveren aan een schonere wereld. De fossiele brandstoffen raken op of de winning ervan wordt extreem duur. Dus moeten we wel overstappen op bronnen als wind en zon. In 2050 kan windenergie op land en zee samen voorzien in 40 tot 50 procent van de elektriciteitsbehoefte. In Nederland waait de wind altijd. En dat is dan ook het meest logische antwoord op het energieprobleem. “Als je caravan slingert, moet je niet remmen, maar gas geven”, zei een minister onlangs. Het klimaatvraagstuk en onze leveringszekerheid vragen om een zelfde insteek. We moeten blijven hameren op de voordelen van windenergie, zoals elke boodschap herhaling nodig heeft. Windenergie is schone energie, zonder CO₂ uitstoot en we zijn voor deze bron niet afhankelijk van het buitenland. Tot nu toe is in alle berekeningen buiten beschouwing

gebleven dat wij steenkool, olie en gas indirect subsidiëren. Windenergie is de meest economische der duurzame energiebronnen. In geld en gerekend in CO₂-reductie per megawattuur. Dat besef is er ook bij het kabinet. Er is alle reden om windenergie in het zonnetje te zetten.'

Milieuminister Cramer: 'Windenergie hoort bij Nederland'

Na Warners was het de beurt aan minister Jacqueline Cramer (VROM). Cramer vindt dat windenergie bij Nederland hoort. 'Als je een buitenlander vraagt naar een kenmerk van Nederland, dan noemt hij windmolens. Molens hebben altijd een belangrijke rol gespeeld bij het droog houden van onze polders. Nu gaan we de windmolens inzetten om een snelle uitrol van duurzame energie mogelijk te maken. Deze energie is relatief goedkoop en snel in te voeren. Net als warmte- en koudeopslag in de boden. En daarnaast richten we ons ook op zonne-energie. Maandag 15 juni hebben we een klimaatdebat in de Tweede Kamer. Het staat als een paal boven water dat windenergie cruciaal is om duurzame energie te bevorderen. We streven naar een verdubbeling van de 2.000 megawatt op land en op zee willen we ook extra windenergie gaan opwekken. Dat willen we realiseren door de wetgeving aan te passen en door in rap tempo barrières weg te nemen. Het aantal windturbines op land moet versneld worden uitgebreid. Dat betekent onder meer dat de Subsidieregeling Duurzame Energieproductie verlengd moet worden. We gaan die regeling ook wijzigen. Hij wordt niet meer afhankelijk van de Rijksbegroting, maar zal gefinancierd worden uit een opslag op het energietarief dat de burgers betalen. Als we in 2020 zo'n 20 procent duurzame energie willen produceren, dan moeten we nu al intensief samenwerken met overheden, bedrijven, ngo's en burgers. We moeten veel debatten organiseren. Zo is er op deze locatie op 7 juli as. weer een debat gepland. We moeten niet alleen maar 'zeggen' wat we gaan doen, maar daadwerkelijk resultaten boeken. Dat is mijn manier om te zeggen wat ik met wind heb.'

Maurits Groen (MGCM): 'Windenergie is onze nieuwe gasbel'

Na de speech van de minister refereerde gespreksleider Westra aan hun gezamenlijk verleden bij Milieudefensie. Al in 1980 lanceerde Westra de slogan: 'Geen kernenergie of kolen, neem een molen!' Vervolgens gingen Maurits Groen en Dolf Elsevier van Griethuysen met elkaar in debat. Westra stelde eerst aan Groen de vraag wat hij met windenergie heeft. Groen: 'De kracht van wind drong voor het eerst tot me door tijdens een storm in 1972. Ik fietste naar mijn studentenkamer bij het Amsterdamse Vondelpark en kon nog maar net een omvallende boom ontwijken. De Veluwe was toen een kerkhof van bomen. Ik dacht toen "de wind heeft zoveel kracht, die moeten we kunnen oogsten." Inmiddels weten we dat het niet persé hard hoeft te waaien, willen we wind kunnen oogsten. Gewone windkracht is beter voor het opwekken van energie.' Groen vindt dat er in Nederland wel veel 'gedoe' is met protesterende burgers, wanneer het aankomt op het plaatsen van windmolens. 'We moeten er een nationaal project van maken. We hebben onze industriële ontwikkeling te danken aan windturbines. Dat is ook de basis van onze economie. Als we de gasbel in Slochteren kwijtraken, moeten we een alternatief hebben. Windenergie is goed voor de energie-industrie.'

Dolf Elsevier van Griethuysen (Ballast Nedam): 'Investeerders hebben zekerheid nodig'

Elsevier van Griethuysen is een fietser en een zeiler. Als hij op de racefiets zit heeft hij altijd wind tegen. Van huis uit is hij waterbouwkundige en werkte mee aan het eerste Nederlandse windpark op zee bij Egmond aan Zee. 'Er moet nog veel gebeuren als we onze doelstellingen in 2020 willen halen. Wij, het bedrijfsleven dus, moeten de zekerheid hebben dat het ook zin heeft om grote parken te bouwen. We kunnen alleen investeringen doen als we weten dat die markt er ook is. Ik ben blij dat die zekerheid vergroot wordt door aanpassing van de Subsidieregeling Duurzame Energie. Maar persoonlijk ben ik meer voorstander van het

Duitse 'Feed In' systeem. Dat de SDE losgekoppeld wordt van de rijksbegroting is in ieder geval een goede stap vooruit.'

In reactie daarop stelde minister Cramer: 'De SDE is geen subsidie, maar een manier om onze windenergie te gaan financieren. Dat doen we dus straks via een hoger energietarief. Het Duitse financieringssysteem is achteraf heel duur gebleken. Wij kiezen voor de geleidelijke weg. We richten de focus op windenergie en daarna kijken we naar de mogelijkheden van zonne-energie en andere methodes. Dat om de kosten binnen de perken te houden. Onze doelstellingen staan echter vast.' Elsevier van Griethuysen: 'Ik ben blij dat met de nieuwe invulling van de SDE de subsidie niet 'uitgezet of afgeschaft' kan worden. De energieafnemer betaalt dus. Dat is een stabiele aanpak.' Ook Warners beaamde dat de nieuwe aanpak het bedrijfsleven meer zekerheid geeft.' Westra concludeerde dat 'als we allemaal wat meer betalen we ook met elkaar duurzame energie stimuleren. Minister Cramer geeft nu zekerheid!' Applaus uit de zaal. Elsevier van Griethuysen: 'Als dit maar tot alle niveaus in Den Haag doordringt!'

Maurits Groen ging nog nader in op het 'Feed in'-systeem. 'In Duitsland wordt nu 15 procent van de energie opgewekt door wind. Wij zitten nog pas op 4 procent. Elk huishouden draagt in Duitsland 20 euro per jaar bij aan dit systeem. Een overzichtelijk bedrag. Het systeem heeft 350 duizend banen opgeleverd en daarnaast ook 100 duizend banen bij de fossiele brandstof sector weggehaald. In Nederland hebben we de instelling 'duurzame energie is okay, maar not in my backyard'. Een instinctieve, maar negatieve reactie. Maar er zijn ook tegenbewegingen. Zoals in Amsterdam-Noord het initiatief 'Onze Energie'. De leden gaan huis aan huis met de bewoners praten. Doel is dat Amsterdam-Noord zelf in de energiebehoefte gaat voorzien. Er wordt ook gepraat met het stadsdeel. Zij willen duurzame energie 'please in my backyard'. Als er meer van dit soort initiatieven komen, kunnen we over Duitsland heen springen.'

Ton Beune (Raedthuys Groep): 'Kijk niet alleen naar gebieden waar veel waait'

Daarna volgde een debat tussen Ton Beune (directeur Raedthuys Groep) en Zuid-Hollands gedeputeerde Erik van Heijningen. Ook Beune fietst nogal eens tegen de wind in. En ook hij heeft het gevoel op de racefiets altijd wind tegen te hebben. 'Maar van tegenwind word je sterk. Je leert ermee omgaan. Je kunt als fietser ook gebruik maken van de wind, door in een waaier te fietsen.' Eigenlijk vindt Beune dat de SDE-regeling niet deugt. 'Maar ik weet dat ik vandaag niet mag zeuren. En in de kern is die regeling zo slecht nog niet, maar op een aantal punten klopt het niet. Het is dus goed dat de regeling nu door de minister wordt aangepakt. Verder vind ik dat er een duidelijk onderscheid gemaakt moet worden tussen locaties waar het veel waait en waar het minder waait. We hebben een klein landje. We kunnen niet alleen de locaties waar het veel waait volzetten met windmolens. De gebieden met minder wind hebben we ook nodig. Maar dan moeten we binnen de SDE wel differentiatie aanbrengen.' 'Verder hoop ik', aldus Beune, 'dat de overheid niet alleen convenanten afsluit met provincies, maar ook verplichtingen gaat opleggen. Zodat de provincies op hun beurt weer kunnen ingrijpen als gemeentes dwarsliggen. Het is belangrijk dat we doorzetten. Er is al een aantal jaren verloren gegaan. Als we nu niet ingrijpen, komen we op achterstand.' NWEA-voorzitter Warners was het daar duidelijk mee eens: 'Ik vind ook dat we in de tariefstructuur rekening moeten houden met de verschillende locaties.' Minister Cramer: 'Ik weet dat de minister van Economische Zaken hiermee bezig is. Ik kan niet op haar antwoord vooruitlopen, want ik weet het eenvoudig nog niet. Maar wat ik wel weet: er is nu een Rijkscoördinatieregeling voor windparken boven de 100 megawatt en we willen dat de bevoegdheid voor parken vanaf 15 megawatt tot die 100 megawatt bij de provincies komt te liggen: een provinciale coördinatieregeling.'

Gedeputeerde Van Heijningen: 'Ik ga me niet doodvechten op één windmolen'

Erik van Heijningen kreeg al eens een lintje van de minister, omdat hij zich als gedeputeerde in de provincie Zuid-Holland goed had ingespannen voor een beter milieu, en beleid ook concreet had gemaakt. Van Heijningen: 'Ik rijd motor. Ook dan is wind een uitdaging. Als je van Zeeland naar Zuid-Holland rijdt, is het een uitdaging om te kijken of je op de motorfiets overeind blijft. En voor mijn statement ten aanzien van windenergie, zeg ik met Ramses Shaffy: 'We zullen doorgaan'. Met de nadruk op **we**. Als ik minister Cramer was, zou ik precies hetzelfde doen: namelijk draagvlak creëren. Vandaag focussen we ons op windenergie. Maar laten we de zonne-energie ook niet vergeten: het is voor mij én, én. De urgentie van duurzame energie wordt steeds groter. Provincies kunnen het verschil maken. Natuurlijk werken gemeenten en burgers niet altijd vanzelf mee. Maar we moeten doorgaan. Ik denk dat de procedurele belemmeringen ons vooral in de weg zitten: die worden aangegrepen door tegenstanders. Maar laten we vooral onze inspiratie vasthouden.'

Ton Beune in een reactie: 'Maar als procedures langer dan zeven jaar duren en er nog steeds geen zicht is op het einde, hoe lang moeten we dan volhouden?' Van Heijningen: 'Kijk naar de inspanningen hier in het havengebied in Rotterdam. Hier komt er nog 70 megawatt windenergie bij. Het kan hier ook qua locatie heel goed. Ik ga me niet doodvechten op één windmolen.' Beune: 'Wij hebben hele goede ervaringen in Waddinxveen. Daar werkte iedereen mee. Er zijn dus voorbeelden van hoe het ook kan. We moeten veel aandacht besteden aan maatschappelijk draagvlak. En we moeten ook kritisch blijven op onszelf. We moeten de lusten én de lasten benoemen.'

Minister Cramer: 'Dat moet je aan het begin van het proces doen. Vooral niet te laat. Het is goed om mensen te laten zien dat windmolens niet alleen een last, maar ook een lust kunnen zijn.' Van Heijningen: 'Als je met bestuurders te maken krijgt die meer met zonne-energie hebben, laat ze en maak daar geen punt van. Maak afspraken over duurzame megawatts, ongeacht of die door zonne-energie of windenergie wordt opgewekt.' Minister Cramer: 'In de agrarische sector gaat het heel goed. Daar is veel overleg. En we kunnen ook denken aan bedrijventerreinen. Als we daar windmolens willen, moeten we er iedereen bij betrekken.' Beune: 'Daarnaast is ook politieke slagkracht nodig.'

Matthijs Wolters (Smart Agent Company): 'Richt je op de 'och'- en 'oké'-groep'

Westra stelde nu het volgend onderwerp ter discussie. Namelijk de communicatie. Jeroen Jansen (ASN Bank) en Matthijs Wolters zijn de specialisten op dit gebied. Wolters' bureau Smart Agent Company heeft onderzoek gedaan naar de perceptie van windenergie. 'Bijna iedereen vindt windenergie een goed idee. Maar als je doorvraagt, blijkt 23% van de ondervraagden zó enthousiast dat ze het zelfs zelf op het dak willen, terwijl 13 % van de ondervraagden onoverkomelijke bezwaren heeft. Beide groepen zijn voor communicatie nauwelijks gevoelig. Wie dat wel zijn, zijn de 'och' en 'oké'-groep, samen goed voor ongeveer 64%. Je moet je zien te voorkomen dat ze beïnvloed worden door de tegenstanders. De mensen die heel positief zijn over windenergie, hoef je niet meer te winnen, en de tegenstanders laten zich niet overtuigen. Met de 'oké'-mensen moeten we vooral communiceren hoe goed we het zakelijk doen met duurzame energie. De 'och'-mensen ("het is gewoon een kwestie van wennen") moeten op een meer emotionele manier overtuigd worden. Als minister Cramer nou eens een molen in haar eigen tuin zou zetten, zou dat voor die laatste groep een goed signaal zijn.'

Jeroen Jansen (ASN Bank): 'Stel je doelen groot, dan kun je ze ook niet missen'

'Laten we loskomen van het geneuzel, waarom windenergie niet kan. Over de problemen. Stel je doelen groot, dan kun je ze ook niet missen. Milieu biedt werkgelegenheid en er valt geld mee te verdienen. Nu stopt de overheid geld in gammele banken. Wij, bij ASN, barsten van de ambities. Iedereen heeft energie nodig. Wij merken dat zakelijke partners ons weten te

vinden. Zij zien een perspectief dat geld oplevert. We merken ook dat er veel handelingsbereidheid is. Net als Wolters doen wij ook doelgroepenonderzoek. Het merendeel van de mensen weet dat we op termijn een klimaatprobleem hebben. Vaak wordt ook gedacht dat het met die windenergie door de overheid allemaal wel geregeld is.' Warners constateert dat het klimaatprobleem in de belangstelling gedaald is. Uit een recent in het NRC gepubliceerd onderzoek is het probleem gezakt naar een veertiende plaats. 'Eén Al Gore is dus blijkbaar niet genoeg.' Minister Cramer: 'Dat komt omdat de zee morgen niet opeens twee meter hoger is. Maar ik heb de onderzoekers mogen spreken. En als je deze vraag nuanceert naar problemen voor nu en voor de toekomst, dan scoort het milieu- en klimaatprobleem voor de toekomst wel hoog. Burgers beseffen wel degelijk dat er iets aan de hand is. Mijn ervaring is, dat hoe meer je weet, hoe alarmerender je de situatie ervaart. Mijn slogan is dat de oplossingen niet alleen van de overheid kunnen komen. Ik kan en wil ook veel. Maar als 'groen' denken en doen niet in de genen van burgers en bedrijfsleven zit, dan kan ik niet in mijn eentje de stoomboot van richting veranderen. Ook niet met hulp van mijn collega's. Ik kan niet bij elk huishouden gaan staan om te zeggen 'mevrouw of mijnheer u kunt 15 procent energie besparen'. Warners: 'De overheid moet dit wel blijven communiceren. Uiteindelijk willen we in 2020 30% CO₂ reductie. Als we dat onderweg niet blijken te halen, dan moeten we een tandje extra bijzetten. Dat weet het bedrijfsleven en dat weten de burgers.'

Wolters en Jansen vinden tot slot dat alle successen, ook de kleine, gecommuniceerd moeten worden. Jansen: 'Dan blijven we bovenaan de agenda staan.' De algemene conclusie van het debat is dat 'duurzaamheid wint'. Daarna ging het publiek vol goede energie naar de première van Don Quichot in Holland.

Webversie, 22 juni 2009